

Emnenr. 80

Tilleggsspørsmål nr.

Emne: Folkemedisin

Oppskr. av: Hanne K. Hokland

(adresse): Gjørdal på

Fylke: Hordaland

Herad: Hamli

Bygdelag: Gjørdal

Gard: Hokland

G.nr. 20 Br.nr. 10.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

f. 2/3-1905. (hüsmor)

SVAR

1. Hüsräs Kjerringräs.
 Spjåke trygda - med fri doklar og bilsjüss.
 har flaska opp mange "hengjæveingar".
 Folk var omværdig hørsföre og vgrda
 lause det fyrst og minnest.
 Då gjekk folk berre til lakjar når
 det stod om livet. (22. km. til lakjar)
 Og mange hadde smut på til
 det då. Nei, det var å hjelpe seg
 med hüneråd. Dette var folk
 eige, yverlevest frå eine generasjon
 til hén.
2. Rektig i gamal tid visste nok ikkje
 nokon kvæ smitte var for noko.
 Men dei la merke ilt aet. Folk
 vart åvara mot å tygge for mykje
 kvæ. Det var farleg for "toring" (1.73)
 Får, sa dei: Når ein øyer opp spjåket,
 set det seg for bringa.
 Men fyrr i tida "tagg" dei kvæ av
 kvæande - og på den visen vart
 dei sjølv sakt smitta.
 Siuare skulle det vera so godt
 mot smitte å tygge tobak.

2

Dei herme etter sin mykje klok og
vys mann, (tingmann) at hadde
han bare ei god skra - var han
ikkje redd om sa "basillane" sat på
tingespissen.

3. Nokre medesier hadde falk
allis på ~~lager~~ so som talg, svine-
istv, gylspettköt, alen, harpeis =
smørje, og alle bernevin, Fäin =
ekspiller, Hardemberdröpar mm.

Andre ting var ferdig til ei kvar
tis. Fäin, det var nok helst på
større gardar dei hadde medesier
staaende. Mer og mindre - etter som
dei ville vera sjelvhjelpke.

4. Det var sjeldan nokon laende
medesier, den fikk dei.

5. Vi har lang veg til Prestegarden, 22 km.
so ingen her i bygda laende or han.
Hadde nokon eit stort hogg sar
som måtte saie mast, gikk dei
til fardnora. Et ho driv med
medesier utlan - utenom yrke eller,
veit vi ikkje or.

6. Tjære vart mykje bruka på sar -
særlig på på dyr. Alle mann hadde
eit tjærespann staaende. Det var også
ei god råd mot "Skürr"

Avse som medesier, veit vi ikkje or.

Mer "harpeisa" vart nytta på sar,
og til smørje. Harpeis smyrja
lagar vi slik: 1 del harpeis, 1 del
talg og 1 del godt smör.

Kok det saman, og sil det gjennom
ein klut - oppi den kopper

det skal oppbevarast i. Den vart
bruka til byllar. (verkar vi seir)
Den dreiv verken nesten for sterkt
salg av saie vort mytta til det same.
Likkens grøn sape.

- 7. Trekk kjeme vi ikkje til.
- 8. Dyvelstikk & ikkje heller kjem.
- 9. Fugen ses samla um stoffa.
- 10. Klæmlen vort gøyms i pasar, av ty ulla
papir. Trekkak var godt - vår falk og
fe ikkje fekk lata vatn. Prulle
vort bünde i knippe og lukt i
Stalphenet. Trekkak var godt for some.
Gulspett. Kjølet lukt i Stabburet.
Det skulle vera godt mot gulsott.
Fridig laga salve og drapar hadde du
flesk i skap.

11. På apakket kjøpte du "alün".
"Lagg sar, som ikkje vort saüma kom
det grønne daiskjöt i. Di knusa du
alün og skilde på daiskjöt. Og saret
var svart reint.

"Painekspiller" var og kjøpe vase. Den
hjelpa for nesten alt. Mot forkjälke
gnidde du den under føtene (sklane)
Og den var god på sar, men svilde.
Og sime tok di i vatn - mot all
slundighet i magen. "Harlembe olje"
var og magemedisin, og mykje
mytta mot uregelmessig menshuarjon.
Bosyre, hadde du også liggande, so
du kunne laga botvatn - til auge-
vatn og til budarta sar og blaffer gift.

12. Sikt ringa, var kjøpt av kramkavar
Sikt maskiner, var og mytta. Ein
svilde, og den som trauy hjelp heldt
i 2. haandtak - og fekk dekkisk ström

- i orrmane.
 - 13. Fugur hadde skrivne oppskrift for medisin.
 - 14. Laksbøker hadde nok ein del. Sag ringbung eit lite trykt hefte; men heisar ikkje namnet for den.
- Her for garden ligg ei halugomvall ei, som heiter: "Min vandrør." av Knipp.

Brennevin vart nytta mot forkjølelse, og barsal kona fekk allis ein drøm eller sjauen. Sigris Torgun laus, var slik ei svar hatur. Di ho kunde at tida var komi gjekk ho inn i Konns messet - og ikkje lenge etter kom ho ut i slova med barnet i staksbloka - og sa til mannen.

"Mi no eg for ein drøm av deg, so skal du for ein sone av meg."

Råd mot naseblødning var å setja seg for ein kald stein eit lutt, i snøen, eller iken. Sår som blødde falt la dei klugever for - og ha dei 'ke amma for hand la dei for kii eller hestegjødsel. (ny)

Slik medisin som var ferdig til ei kvar tid. (sva 3) var vaku. Det brukta dei å drikke for fastande hofsa - var magen vort for hand. Mot some tilsempa brukta dei også rår paklar - for fastande mag. Vallas brukta dei kaldt salbas mot hii moridr.

Piss (urin) brukta dei for sår - både nye og gamle. Og piss for ein iellkleit, var den likaste røda dei viste om, mot brystverk

5

Glilmjalk var skjönheitsmiddel,
dei fekk fin hüd or a° vaske seg i
den. Og fløyfe var god for søi og
sprukken hüd. Mjalk varm, var
leuke middel mot frost - mest ikk
kremmerin. Og varmt öl, med opp-
löyst kaudis i - var for søi hals.
Sto borna seg so de i panna - var
det a° legga for iin kald beordkuis,
da fekk dei ikkje "küli" - a° blöna
ikkje so mykje. Mot tannverk
hadde dei varm graüt i iin klüt
og la ütaupa kjaken. På liktorn
sta dei for den himma som v for
innside or grise, leaka (blomma)
No kem ig' kj for meir.

II. Bygdelakjarar.

F. Lakjarane.

- 16 I vår bygd var der iingen so
vidt og ruit, som ders rasjonell
17 lakjotverksene. Men konone
for store bruk - hadde mange
tennar og born, og som eldre
hadde dei hoek bruk for mange
rader, og minnst det dei høyde
om slikt. Fordi det kunne koma
til nytte. Dei hadde også leire
oppbevarings plass - for saker og
ting. Men jalk har no ikkje
like stor tiltre til alle. Salis gjekk
dei helst til nakne eukelte, og
desse vart salis til skyuda til a
ha ting som traugt for lager.
26. Fugur kritise de som hjelpe,
og sjalu sakt kom iingen for
retten.

Lakgeråd og lakjeterar.

Dei fleste av desse spørsmåla har eg svarta på før - og tek difor bare med enkelte.

35. Såkalla helsekjelder & he ikkje.
 37. Kva slag brennevin dei nyttar mest og ikkje. Men alle sette dei til korn (kornbrennevin) og alle piparkelger (kjøper dei så) So fikk dei piparbrennevin.
 39. Ikkje utstyr hadde dei bare ved ørelafing og kopping.
 43. Utstyret har eg ikkje sett - bare høyrte omtala. Det dei slo hol med heile "bille". Av desse var det to slag. Springbiller, var svorask det var ei fjær festa til det kvasse jernet. Når dei drog fjæri opp - og so slapp den - slo den hol. Og so hadde dei Sjøgekopp. Dei brøkk ikkje iglar.

Lakjebøker.

Lagen har framande språk, so dei lakjebøker som faust var på norsk.

Og var sikkerleg lænde burt til iuriserte.

Boki "Min vandringer" av Knipp. & som før gremis her på gorden. Og eg veit. Avg. Pskaus, osv. Har eit lite trykt hefte som & mykje eldre. Men hugsar ikkje tittelen eller forf.